

Grøn litteraturdidaktik kan fremtidssikre danskfaget uden at fratage eleverne livsmod og håb for fremtiden

Forfatter

Birgitte Greve Madsen, Læreruddannelsen, VIA University College

Denne artikel er fagfællebedømt (peer-reviewet) og indgår i et temanummer af SITE:
Fremtidsorienterede pædagogikker i praksis: Innovation og handlekraft

Publiceret April 2026

Abstract

Undersøger hvordan grøn dannelse og grøn litteraturdidaktik kan bidrage til at fremtidssikre danskfaget i folkeskolen.

Introduktion: Nytænkning i en grøn omstillingstid

Klimadagsordenen har stor bevågenhed og høj politisk prioritet i Danmark. Klimarådet vurderer, at det er realistisk at nå klimamålene (Agenda 2030) (Statusrapport 5, 2025), og der er indgået en bred politisk aftale om, at Den Grønne Trepart skal sikre den største forandring af det danske landskab i over 100 år. Dette kalder i høj grad på forandringer og en grøn omstilling af skolen, idet folkeskolen

både skal fremtidssikres samt leve op til sit formål ved at give eleverne *kundskaber og færdigheder, der bidrager til forståelse for menneskets samspil med naturen* (Formålsparagraffen §1, 2006).

Nationale forskningsmiljøer peger på, at praksisser i den danske grundskole er præget af spændinger og modsætninger, hvilket kalder på nytænkning, som kan understøtte Bæredygtig udvikling (UBU) og grøn dannelse (Rathje 2024). Det er dog forbundet med store udfordringer at integrere UBU i folkeskolens fag (Læssøe, Lysgaard, Jørgensen 2020).

Økokritiske perspektiver på litteraturundervisningen (Madsen 2024) har vist, at dansklærere i udskolingen er bevidste om, at klimakrisen fordrer nytænkning af litteraturundervisningen, og de udtrykker et særligt behov for viden og vejledning i at udvikle en grønnere litteraturredaktik (Madsen 2024). En nyudviklet grøn litteraturredaktik har fokus på, hvilke faktorer der fremmer og hæmmer understøttelsen af elevernes naturbevidsthed, når de arbejder med grønne tekster. Dansklærerne trak på deres egne erfaringer med at planlægge, gennemføre og evaluere litteraturundervisning med udgangspunkt i grønne tekster, der var hentet fra læremidlet *Spot på klimalitteraturen* (Viffeldt & Traun-Terkelsen, 2021).

Denne artikel har således fokus på sammenhængen mellem grøn dannelse og grøn litteraturredaktik og stiller følgende undersøgelsesspørgsmål:

- *Hvilke faktorer fremmer og hæmmer understøttelsen af elevernes naturbevidsthed, når de i cirkulære bevægelser arbejder receptivt og produktivt med grønne tekster?*

Indledningsvis redegøres for hvordan arbejdet med grønne tekster kan danne fundamentet for en grønnere litteraturredaktik. I artiklens sidste del er fokus på, hvordan den grønne litteraturredaktik potentielt kan berøre, inspirere og flytte lærere og elever i særlige affektive møder. Dernæst peges på, at disse møder kan rumme et dannelsespotential, der kan fremme en dybere naturforståelse og et øget engagement hos eleverne.

Afslutningsvis argumenteres der for, at målet med at implementere en grøn litteraturredaktik er at facilitere affektive møder, hvor økokritiske og undersøgende litteratursamtaler har gode vilkår, og hvor eleverne kan udvikle udtryksglæde og indlevelsessevne i andres tænke- og handlemåder.

Grøn dannelse og grøn litteraturredaktik kan bidrage til at fremtidssikre danskfaget

Begrebet "grøn" anvendes i artiklen metaforisk og repræsenterer bæredygtighed, miljøbevidsthed og ansvarlighed over for planeten. Artiklen tager et normativt udgangspunkt og trækker på Paulsens (2019, 2022) og Klafkis (2001) dannelsesestænkning som ramme for at forklare og forstå grøn dannelse. Grøn dannelse nødvendiggør et nyt natursyn, hvor fokus er på, hvordan elever kan opleve og erfare naturforholdet som et partnerskab (Paulsen 2022). Dette indebærer at se naturen som en partner snarere end et materiale (Illeris 2023, Elf & Laugesen 2023). Æstetiske læreprocesser, der fokuserer på sansning af både kunst og natur, kan bidrage til at udvikle elevens økologiske opmærksomhed i en antropocæn verden, præget af menneskelig dominans (Illeris 2023).

Som nævnt i indledningen bør folkeskolen fremtidssikres samt leve op til sit formål ved at give eleverne kundskaber, der kan bidrage til forståelse for menneskets samspil med naturen. Desuden er der i Dansk Fælles Mål (2019) fokus på, at faget dansk skal fremme elevernes oplevelse og forståelse af litteratur og andre æstetiske tekster som kilder til udvikling af personlig og kulturel identitet. Artiklen argumenterer for at en grønnere litteraturredidaktik, som er genereret i iterative processer, har mulighed for at forandre, forbedre og dermed fremtidssikre danskfaget. Og der kan i høj grad findes belæg for dette i Dansk Fælles Mål (2029), der netop understreger, at eleverne skal udvikle deres *udtryks- og læseglæde og kvalificere deres indlevelse og indsigt i litteratur og andre æstetiske tekster, fagtekster, sprog og kommunikation* (Dansk Fælles Mål 2019)

Derfor vil projektet undersøge, hvordan læreren kan udvikle en grøn litteraturredidaktik og facilitere særlige affektive møder (Heiden & Jensen 2024), hvor økokritiske og undersøgende litteratursamtaler har gode vilkår, og hvor elever jf. danskfagets formål kan udvikle udtryksglæde samt indlevelsessevne i andres måde at tænke og handle på.

I et grønt litteraturredidaktisk design udvælger dansklæreren eksemplariske grønne tekster og planlægger litteraturundervisningen, så eleverne arbejder receptivt og produktivt med grønne tekster i undersøgende og økokritiske fortolkningsfællesskaber (Madsen 2024).

Nøglen til at forstå og erkende partnerskabsforholdet mellem menneske og natur kan findes i begreberne økokritik og økoliteracy (Goga 2023, Elf, Skovgaard, Svabo 2023), der nedenfor kobles til den grønne litteraturredidaktik og dannelsesbegrebet.

Den grønne litteraturredidaktik: Økokritik og affektive møder

Antagelsen er, at skønlitteratur, der tematiserer natur- og klimaspørgsmål, rummer en særlig adgang til elevernes forståelse af og engagement i den grønne omstilling. Denne litteratur defineres således som grønne tekster og i denne artikel danner disse tekster fundamentet for en grøn litteraturredidaktik.

Det økokritiske perspektiv på litteraturundervisningen giver eleverne mulighed for selv at tage stilling til de spørgsmål, som litteraturen rejser. Vi skal søge i fiktionen, hvis vi vil forstå klimakrisens konsekvenser. Det særlige ved klimalitteraturen eller de grønne tekster er, at de kan supplere naturvidenskaben og give læseren mulighed for at træde ind i fiktive livsverdener, som behandler aktuelle spørgsmål på en måde, der giver mulighed for indlevelse (Andersen 2020, Goga 2019, 2023, Skyggebjerg 2023,). Denne tilgang er et vigtigt bidrag til forskningsfeltet, da nyere national empirisk forskning i UBU og grøn dannelse (Rathje 2024) pointerer, at der overordnet er et stærkt fokus på naturfag og ganske få studier med afsæt i humaniora. Der mangler således forskning inden for grøn dannelse og æstetiske læreprocesser i forhold til kunst og natur, og økokritik.

Den teoretiske ramme for økokritik udvikles af Goga (2019, 2023), som pointerer, at alle tekster kan læses økokritisk. Dette argument undersøges i artiklen i en grøn litteraturredidaktisk kontekst.

Artiklens hypotese er, at der eksisterer et reversibelt forhold mellem grøn litteraturredidaktik og grøn dannelse. Derfor er mit argument, at grøn didaktisk intentionalitet ikke er forankret entydigt hos læreren eller eleverne, men opstår relationelt i et samspil, hvor praksis formes. Antagelsen er

således, at en grøn litteraturredidaktik potentielt kan berøre, inspirere og flytte lærere og elever i særlige affektive møder (Heiden & Jensen 2024). Disse møder kan rumme et dannelsepotential og kan fremme en dybere naturforståelse og et øget engagement hos eleverne. Målet er at facilitere disse møder, hvor økokritiske og undersøgende litteratursamtaler har gode vilkår, og hvor eleverne kan udvikle udtryksglæde og indlevelsessevne i andres tænke- og handlemåder (Skyggebjerg 2018, 2023, Andersen 2020)

Der argumenteres for at eleverne med en grøn didaktisk ramme får mulighed for at læse og skrive grønne tekster i eksperimenterende, undersøgende og reflekterende fortolkningsfællesskaber, hvor de netop gennem cirkulære bevægelser kan arbejde receptivt og produktivt med grønne tekster.

Det er væsentligt at bemærke, at der er etiske overvejelser forbundet med at praktisere en grøn litteraturredidaktik i danskundervisningen. Da eleverne konfronteres med sensitive emner, der kan aktivere stærke følelser, følger der et affektivt ansvar med, når den grønne didaktik skal realiseres i praksis. Den cirkulære læsning og skrivning af grønne tekster har dog samtidig potential til at nære og kvalificere håb (Løgstrup 1974) samt modvirke afmagt og angst hos både elever og læreren (Læssøe 2023).

Ved at bygge bro mellem økokritik og handlekompetence skabes et grundlag for, hvordan dansklærere kan planlægge, gennemføre og evaluere en grøn litteraturundervisning. Derfor kan grøn dannelse kvalificeres gennem affektive og erfaringspædagogiske greb, hvor stedbaseret og udeskole fremhæves for deres evne til at øge elevernes tilknytning til naturen (Rathje et al. 2024, Eggensen 2024).

Perspektivering

Artiklen har forsøgt at indkredse, hvordan grøn litteraturredidaktik kan medvirke til at udvikle elevers udtryksglæde og kvalificere deres indlevelse og indsigt i litteratur, der tematiserer natur- og klimaspørgsmål. Klimakrisen forstyrrer tydeligvis vores opfattelse af natur, hvilket har stor betydning for, hvordan litteraturundervisningen i fremtidens danskundervisning bør planlægges, gennemføres og evalueres, så den kan give mening og skabe værdi for elever i grundskolen.

Når eleverne individuelt og i fællesskab med andre opfordres til at være undersøgende, opmærksomme og sanselige i og om naturen, bidrager det til, at eleverne i højere grad involverer sig i spørgsmål, der omhandler klima og bæredygtighed (Madsen 2024).

Ved at integrere økokritik med grøn litteraturredidaktik, der tematiserer menneskets samspil med naturen, tilbydes et pædagogisk greb, der potentielt kan give eleverne den handlekraft og indsigt, der er nødvendig for at navigere i det antropocæne. Den grønne litteraturredidaktik søger således at redidaktisere danskfaget mod et dannelseideal, hvor indlevelse og erkendelse fører til kvalificeret engagement i samfundets grønne omstilling.

Litteratur

- Andersen, G., (2020). *Climate fiction and cultural analysis A new perspective on life in the anthropocene*, Routledge.
- Eggensen, D. (2024). *Stedbaseret læsning: Litteraturundervisning uden for klasserummet: I: L1 - Educational Studies in Languages and Literature*.
- Elf, N., Svabo, C., Skovgaard, T. (2023). *Økoliteracy: bæredygtighedsundervisning med lokalt afsæt*. POLIS, 59-84.
- Elf, N., Svabo, C. Skovgaard, T. (2024). *Bæredygtige skoleliv*, Syddansk Universitetsforlag.
- Goga, N., (2019). *Økokritiske litteratursamtaler: en arena for økt bevisshet om økologisk samspill?* I: Acta Didactica Norden (ADNO) Volum 13;(2) <https://doi.org/10.5617/adno.6447>
- Goga, N., Guanio-Uluru, L., Kleveland, K., & Rimmereide, H. E. (Red.) (2023). *Økokritiske dialoger*. Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215067148-23-00>
- Heiden, T., & Jensen, M. P. (2024). "Teksten bryder frem": tekst-som-begivenhed i danskfaget. *Tekster og tekstuelle praksisser i skolens L1-fag, 18(3)*. Acta Didactica, Norden <https://doi.org/10.5617/adno.10723>
- Illeris, H., (2023): *At sanse med kunst og natur. Æstetiske læreprocesser i Antropocæen*, I: *Journal for Research in Arts and Sports Education*, Volumen 7, Nummer 1, i 2023, på siderne 40–51 <http://dx.doi.org/10.23865/jased>
- Jensen, B.B, Schnack, K. (2006). The Action Competence Approach in Environmental Education. *Environmental Education Research* (12:3-4), pp. 471-486.
- Klafki; W., (2001): *Dannelsesteori og didaktik - nye studier*. Klim
- Lysgaard, J. A., & Jørgensen, N. J. (Eds.). (2020). *Bæredygtighedens pædagogik: Forskningsbaserede bidrag*. Frydenlund.
- Læssøe, J., (2020). *Forskning i uddannelse og bæredygtighed*. I: J. A. Lysgaard & N. J. Jørgensen (Eds.), *Bæredygtighedens pædagogik: Forskningsbaserede bidrag*. Frydenlund.
- Læssøe, J. (2023). *Natur og bæredygtighed: Dannelse i en tid med klimakrise og globalt forvalterskab*. I: J. N. Mortensen (Ed.), *Det skal kendes: Dannelse som kommunal vej og visioin* (pp. 34-44). Cura.
- Løgstrup, K.E., (1974). *Moral og børnebøger*, I: S. Møller Kristensen & P. Ramløv (red.). *Børne- og ungdomsbøger. Problemer og analyser*, Gyldendal.

- Madsen, B. G. (2024). *Økokritiske perspektiver på litteraturundervisningen: -fra pædagogiske idealer til transformation og integration i danskundervisningens didaktiske praksis*. I: M. B. Ramsgaard, J. Garsdal, R. Brahe-Orlandi, & A. K. L. Nørgaard (Red.), *Transformationer – i social innovation og entreprenørskabsdidaktik* (s. 240-253). VIA University College
- Paulsen, M., (2019). Digging into the Anthropocene - finding way to cautious educational practice. Paper to symposium “Global challenges - rethinking education”,
- Paulsen, M., (2022). From Late Holocene to Early Anthropocene Educational Thinking (Humanism Revisited). In: Paulsen, M & O. Koefoed (Red.): *Rethinking education in light of global challenges: Scandinavian perspectives on culture, society and the Anthropocene*. Routledge.
- Rathje, N. R. (2024). Mere end en skole – et studie af tre skolers praksis i arbejdet med uddannelse for bæredygtig udvikling i et helskoleperspektiv. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 21(40), 110–113. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/tipro/article/view/160459>
- Skyggebjerg, A. K. (2024). *Hvad skal vi med naturen? Økokritiske perspektiver på billedbøger*. I A. Nordenstam & K. Hermansson (Red.), *Rum för läsning: Att arbeta med litteratur i förskolan* (s. 21-37). Studentlitteratur AB.
- Skyggebjerg, A. K. (2018). *Poetic constructions of nature: The forest in recent visual poetry for children*. I N. Goga, L. Guanio-Uluru, B. O. Hallås, & A. Nyrnes (Red.), *Ecocritical perspectives on children's texts and cultures: Nordic dialogues* (s. 141-155). Palgrave Macmillan.
- Viffeldt, K. B., & Traun-Terkelsen, K. (2021). *Spot på klimalitteratur*. Dansk lærerforeningens Forlag.